

SXEDIO.794

13.8.64: Η ΕΘΝΙΚΗ ΦΡΟΥΡΑ ΑΝΕΜΕΝΕ ΤΗΝ ΑΦΙΕΗ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΥ ΤΟΥΡΚΙΚΟΥ ΣΤΡΑΤΟΥ ΣΤΟ ΘΥΛΑΚΑ ΤΗΛΛΗΡΙΑΣ ΑΝΑΦΕΡΕΙ Ο ΣΤΡΑΤΗΓΟΣ ΗΛΙΑΣ ΠΡΟΚΟΣ ΣΕ ΕΚΘΕΣΗ ΤΟΥ ΓΙΑ ΤΙΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΜΑΝΣΟΥΡΑ ΚΑΙ ΤΑ ΚΟΚΚΙΝΑ ΤΟΝΙΖΟΝΤΑΣ ΟΤΙ ΜΕ ΤΟ ΠΡΟΓΕΦΥΡΩΜΑ ΤΗΛΛΥΡΙΑΣ ΘΑ ΣΥΝΤΕΛΕΙΤΟ Η ΔΙΧΟΤΟΜΗΣΗ ΤΗΣ ΚΥΠΡΟΥ ΚΑΙ ΘΑ ΑΠΕΙΛΕΙΤΟ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟ ΝΗΣΙ

Ο Στρατηγός Ηλίας Πρόκος, που στελέχωνε τη Στρατιωτική Διοίκηση της Κύπρου (ΣΔΙΚ) (υπαρχηγός της Διοίκησης) ήταν ένας από τους Στρατηγούς που βρέθηκαν στο πλευρό του αρχηγού της ΑΣΔΑΚ Γεωργίου Γρίβα- Διγενή κατά τη διάρκεια των επιχειρήσεων της Μανσούρας και των Κοκκίνων.

Αργότερα (**12.8.1964**) διαδέχθηκε τον Στρατηγό Γεώργιο Καραγιάννη στην ηγεσία της Εθνικής Φρουράς και τον Οκτώβρη του **1966** όταν έφθασε στην Κύπρο αποστολή από ελλαδίτες δημοσιογράφους έδωσε σ' αυτούς μια εικόνα της κατάστασης και πως εξελίχθησαν οι μάχες και γιατί επενέβη η Εθνική Φρουρά.

Ανέφερε ο Στρατηγός Πρόκος:

α). Τα τουροκυπριακά χωρία Μανσούρα και Κόκκινα ευρίσκονται εις την Β.Α. ακτήν της νήσου εις την περιοχήν Τηλλυρίας. Νοτίως των χωρίων τούτων ευρίσκονται έτερα τουρκοκυπριακά χωρία Αλεύκα, Αγ. Θεόδωρος, Σελλάϊν -Απη και Αγ. Γεωργούδι. Ταύτα ευρισκόμενα εγγύς της θάλασσας και επί ορεινής περιοχής καλύπτουν έκτασιν **25** περίπου τετραγωνικών χιλιομέτρων (**4x6** χλμ περίπου) και αποτελούν ενιαίο τουρκοκυπριακό διαμέρισμα.

Οι όρμοι Μανσούρας και Κοκκίνων επιτρέπουν την προσέγγισιν μικρών πλοιαρίων. Εις τον όρμον Μανσούρας υφίσταται προβλήτα διά προσδέτησιν μικρών πλοίων. Από του προγεφυρώματος διέρχεται η δημοσία οδός Λευκωσία- Πόλις Χρυσοχούς- Πάφος.

Το έδαφος είναι ορεινόν, διακεκομμένον με

καθέτους προς την ακτήν χαραδρώσεις, ανέρχεται συνεχώς από θαλάσσης προς Νότον και καταλήγει εις μίαν πεταλοειδή κορυφογραμμήν της οποίας τα δεσπόζοντα υψώματα είναι το Λωρόβουνον κκαι το Ακόνι, ύψους **1000** μ. περίπου.

β). Ο πληθυσμός των εις το προγεφύρωμα τουρκοκυπριακών χωρίων ανέρχεται εις **1000** περίπου.

γ. Η περιοχή αύτη είχεν εξ αρχής απασχολήσει την Στρατιωτικήν Ηγεσίαν καθ' όσον υπήρχον ασφαλείς πληροφορίες ότι η Τουρκία διωχέτευεν εκείθεν λάθρα διά πλοιαρίων προσωπικόν, οπλισμόν και πυρομαχικά εις το εσωτερικόν της Νήσου,. Μέχρι του Αυγούστου **1964** υπολογίζεται ότι ο αριθμός των εκ Τουρκίας αποβιβασθέντων υπερέβη τους **800**, εκ των οποίων **450** περίπου παρέμειναν εις το προγεφύρωμα, οι δε υπόλοιποι διωχeteύθησαν εις τας περιοχάς Λιμνίτη και Πάφου.

δ. Από του μηνός Ιουνίου **1964** αι Δυνάμεις του προγεφυρώματος παρουσίαζον μίαν αύξουσαν συνεχώς δραστηριότητα, αποκορύφωμα της οποίας ήτο η κατά την **9.7.1964** προώθησις και κατάληψις του υψώματος Λωρόβουνου.

Το Γενικόν Επιτελείον Εθνικής Φρουράς (ΓΕΕΦ) ευθύς ως επληροφορήθη περί της καταλήψεως του ανωτέρω υψώματος απηύθυνε την **10.7.64** τη εγκρίσει και του Αρχηγού της ΑΣΔΑΚ, όστις πάντοτε εξέφραζε σοβαράς ανησυχίας εκ της υπάρξεως του προγεφυρώματος Μανσούρας, έγγραφον διαμαρτυρίας εις τον Διοικητήν της Ειρηνευτικής Δυνάμεως και ητήσατο την επέμβασιν του διά την απομάκρυνσιν των τουρκοκυπρίων εκ του υψώματος. Εις το ανωτέρω έγγραφον εδηλούτο ότι εις περίπτωσιν καθ' ην οι τουρκοκύπριοι δεν υπεχώρουν, το ΓΕΕΦ ήτο υποχρεωμένον να αναλάβη ενέργειαν διά την απομάκρυνσιν τούτων ενιαίως. Εξετιμάτο υπό της Στρατιωτικής Ηγεσίας ότι το Λωρόβουνον ενείχον ιδιαιτέραν τακτικήν σημασίαν διά την άμυναν του προγεφυρώματος. Φύσει οχυρόν, οργανούμενον θα καθίστατο απόρθητον.

Επειδή ο Διοικητής της Ειρηνευτικής Δυνάμεως εβράδυνε να απαντήσει, το ΓΕΕΦ, την **22.7.64** απηύθυνε και δευτέραν επιστολήν, την οποίαν υπέγραφεν ο Υπουργός Εσωτερικών και Αμύνης. Την **24.7.64** ο Διοικητής της Ειρηνευτικής Δυνάμεως εγνώρισε δι' εγγράφου του εις το ΓΕΕΦ ότι δεν θεωρεί σοβαστόν το θέμα καθ' όσον οι Τουρκοκύπριοι καταλαμβάνοντες το Λωρόβουνον δεν παρενώχλουν Ελληνοκυπριακά χωρία ούτε και έθετον υπό τον έλεγχον των δρομολογία.

ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΡΟΓΕΦΥΡΩΜΑΤΟΣ ΜΑΝΣΟΥΡΑΣ

α). Από τα μέσα Ιουλίου **1964**, προαγομένης της ημετέρας ισχύος διά της επισπεύσεως της συγκροτήσεως Μονάδων Τακτικού Στρατού και διά της αναπτύξεως της οχυρώσεως εις τας ακτάς είχαν αρχίσει να δημιουργήται η εντύπωσις εις την Στρατιωτικήν Ηγεσίαν, επί τη βάσει των υφισταμένων τότε πληροφοριών περί των εχθρικών δυνατοτήτων, ότι ο κίνδυνος μιας κυρίας αποβατικής ενεργείας εκ μέρους της Τουρκίας με ευρείς Αντικειμενικούς Σκοπούς εις τας Ανατολικάς ή τας Βορείους ακτάς της νήσου είχαν αρχίσει να απομακρύνεται. Ως εκ τούτου το προγεφύρωμα της Μανσούρας είχαν αρχίσει να προσλαμβάνη όλως ιδιαιτέραν σημασίαν διά την περαιτέρω εξέλιξιν του αγώνος εν τη Νήσω. Ο εχθρός ηδύνατο να αποβιβάση αρκετάς Δυνάμεις εις το προγεφύρωμα και βαρέα μέσα και να επιδιώξη ανάπτυξιν τούτου προς δημιουργίαν ντε φάκτο καταστάσεως. Αλλά και μόνον να επεβίβαζε Δυνάμεις χωρίς καν να κινηθή ήτο αρκετόν δι' αυτόν. Ο ηθικός αντίκτυπος εις το εσωτερικόν θα ήτο μέγας και η πολιτική κατάστασις θα επηρεάζετο σημαντικώς εις βάρος ημών εκ της παρουσίας Τουρκικών Δυνάμεων εν τη Νήσω, έστω και ανεπισημως.

Από της ιδίας περιόδου η προσοχή της Στρατιωτικής Ηγεσίας ήρχισε να στρέφεται προς το προγεφύρωμα Μανσούρας.

β). Η Περιοχή Μανσούρας-Κοκκίνων επελέγη υπό των Τούρκων διά την δημιουργίαν τουρκικού προγεφυρώματος και είτα ανεξαρτήτου τουρκικού

Καντονίου διά τους ακόλουθους λόγους:

Είχε καθαρώς αμιγή τουρκικόν πληθυσμόν ενισχυθέντα και διά Τούρκοκυπρίων εξ εγγύς μικρών χωρίων.

Εχει προβλήτα διά την πρόσδεσιν μικρών πλοίων και ως εκ τούτου προσφέρεται διά ταχείαν αποβίβασιν προσωπικού και δι' εκφόρωσιν υλικού και οχημάτων εκ Τουρκίας, οπόθεν απέχει περί τα **50** μίλια.

- Το ορεινόν του εδάφους και η διαμόρφωσις του εν σχήματι πετάλου με το άνοιγμα προς την θάλασσα εδημιούργει μίαν φύσει ισχυράν τοποθεσίαν εκτάσεως **25** τετρ. χιλμ περίπου με δεσπόζοντα σημεία προς Νότον τους το ημικυκλικόν τμήμα, τα υψώματα Λωρόβουνον και Ακόνι, όλως ιδιαιτέρας τακτικής σπουδαιότητος.

Το προγεφύρωμα τούτο ήτο δυνατόν να αποτελέση βάσιν εξορμήσεως μεγάλης Μονάδος. Η τοποθεσία ήτο ωργανωμένη αρκετά περιελάμβανε δε και έργα εκ μπετόν αρμέ. Επί πλέον Ανατολικώς του προγεφυρώματος τούτου είχε σχηματισθή εν μικρόν προγεφύρωμα του Λιμνίτη, το οποίον σρημπόδιζε πάσαν κίνησιν ημετέρων τμημάτων εξ Ανατολικών προς Δυσμάς. Ούτω ενισχύσεις μας διά την περιοχήν Μανσούρας έφθανον πολύ αργά, διότι ηναγκάζοντο να ακολουθήσουν δρομολόγια κατά πολύ επιμηκέστερα.

γ). Οι Τούρκοι χρησιμοποιούντες το προγεφύρωμα τούτο ως βάσιν θα ηδύνατο:

Είτε δι' αναλήψεως σοβαράς πολεμικής ενεργείας είτε και διά τμηματικής προωθήσεως των να ενώσουν τούτο μετά του μικρού προγεφυρώματος Λιμνίτη και εκείθεν μετά της περιοχής Λεύκας, οπότε μία έκτασις **200** περίπου τετρα. χιλμ. θα ετίθετο υπό τον έλεγχον των, με δυνατότητα μετέπειτα ενεργείας προς την κατεύθυνσιν Μόρφου-Λευκωσίας, οπότε θα ηνούντο με το τουρκικόν διαμέρισμα Λευκωσίας-Κιόνελλι-Αγύρτας και θα εξήρθωνον ούτω από Νότου την τοποθεσίαν ημετέρας αμύνης επί Κυρηνείας. Η διχοτόμησις τότε θα συνετελείτο, αλλά και ολόκληρος

η Κύπρος θα απειλείτο.

δ. Υπήρχεν αφθονία οπλισμού, πυρομαχικών και υλικού εις το προγεφύρωμα. Φειδῶ πυρομαχικών δεν εγένετο κατά την μάχην.

Εις δύναμιν **40** ανδρών περιοχής Αγ. Θεοδώρου αντιστοιχούσαν **4** όλμοι, **4** μπαζούκας και ικανός αριθμός οπλοπολυβόλων Μπρεν. Εκ του προγεφυρώματος οπλισμός διωχετεύετο εις ολόκληρον την νήσον.

3) Εις επιστολήν της ηγεσίας Μανσούρας-Κοκκίνων κατασχεθείσαν επί του ζεύγους Μάρλεϋ διειτυπούτο ότι αντικειμενικός σκοπός της τουρκικής ηγεσίας ήτο η συνεχής ισχυροποιήσις εις το προγεφύρωμα Μανσούρα και η επέκτασις τούτου μέχρι σημείου, ὡστε τούτο να ενωθῆ με την Λεύκαν, δημιουργουμένου ούτω προγεφυρώματος βάθους **10-12** μιλίων και εύρους **25-3-** μιλίων.

στ. Εκ των περιελθόντων εις χείρας ημών εγγράφων προκύπτουν τα ακόλουθα:

- Την **1.8.64** αφίχθησαν εις το προγεφύρωμα οι Ντενκτάς και Ομέρ Σαμή Κοσάρ, εις Συνταγματάρχης και εις Ανθυπολοχαγός. Ομοίως απεστάλησαν **12** πυροβόλα άνευ οπισθοδρομήσεως.

- Την **13.8.64** ανεμένετο η άφιξις τακτικού τουρκικού στατού.

ΤΑ ΠΡΟ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

α). Κατόπιν της ως ανωτέρω προδιαγραφομένης σοβαράς απειλής προς αντιμετώπισιν της καταστάσεως απεφασίσθη η προώθησις κατά το τρίτον δεκαήμερον Ιουλίου **1964** εις την περιοχήν του **206** Τ.Π. άμα τη εξόδω του εκ του ΚΕΝ με αποστολήν να περισχέση στενῶς τα υφιστάμενα προγεφυρώματα Μανσούρας και Λιμνίτη και να απαγορευθή πάση θυσια διεύρυνσιν τούτων συμπιέζον τον εχθρόν ὡσον το δυνατό εγγύτερον προς την θάλασσαν. Ουσιαστικῶς από της ημερομηνίας της υπογραφῆς της ως άνω διαταγῆς περί το τέλος Ιουλίου **1964** διά το ΓΕΕΦ ήρχιζεν η μάχη της Μανσούρας. Το **206** Τ. Π. ήτο το δεύτερον κατά σειράν

Τάγμα το οποίο εξήρχετο εκ των Κέντρων Εκπαιδεύσεως. Η κίνησης του 206 Τ.Π. επραγματοποιήθη κατά την νύκτα της 31ης Ιουλίου προς 1ην Αυγούστου 1964. Από της αφίξεως του 206 Τ.Π. εις την περιοχήν διετάχθησαν τα 8ον και 12ον Τακτικά Συγκροτήματα όπως μελετήσουν ενέργειαν προς κατάληψιν του Λωροβούνου και υποβάλουν το σχέδιον.

β). Η άφιξις του 206 Τ.Π. εις την περιοχήν προεκάλεσεν άμεσον αντίδρασιν εκ μέρους των Τουρκοκυπρίων με αποτέλεσμα την αύξησιν της εντάσεως από 1-5 Αυγούστου. Αλληπάλληλα επεισόδια ελάμβανον χώραν και η κατάστασις έβαινε συνεχώς επιδεινουμένη και η έντασις έτεινε να γενικευθή καθ άπασαν την νήσον.

Την νύκτα 5/6 Αυγούστου η Ειρηνευτική Δύναμις εγκατέλειψε το ύψωμα Ακόνι επί του οποίου ήτο εγκατεστημένη και παρενεβλήθη μεταξύ των ημετέρων τμημάτων και του Ακόνι εις τον αυχένα Αγ. Γεωργίου. Κατόπιν τούτου, το 206 Τ.Π. κατά την ιδίαν νύκτα κατέλαβε το ύψωμα Ακόνι.

Η ΕΞΕΛΙΞΙΣ ΤΗΣ ΜΑΧΗΣ

Την 6ην Αυγούστου οι Τουρκοκύπριοι αντιληφθέντες την κατάληψιν του Ακόνι υπό των ημετέρων τμημάτων ενήργησαν επιθέσεις προς ανατροπήν των ημετέρων. Αι επιθέσεις αύται απεκρούσθησαν. Εν τω μεταξύ είχον εκδοθή αι Διαταγαί Επιχειρήσεων και η μάχη είχεν αρχίσει. Την 7ην Αυγούστου η μάχη εγενικεύθη. Η εχθρική τοποθεσία εσφυροκοπήθη μέχρις επελεύσεως του σκότους και αι ημέτεραι Μονάδες είχον έλθει εις στενήν επαφήν μετά του εχθρού επί των Αντικειμενικών των Σκοπών. Την πρωίαν της επομένης 8ης Αυγούστου από της 7ης ώρας διεσπάσθη η εχθρική τοποθεσία και τα οχυρά της έπιπτον το εν μετά το άλλο εις χείρας των στρατιωτών μας.

Την 16.30 ώραν επρόκειτο να γίνη εξόρμησις διά την κατάληψιν του περίξ των Κοκκίνων καταληφθέντος εδάφους (πρίπου 2 τετρ. χιλιομ) οπότε επενέβη η

τουρκική αεροπορία, η οποία έβαλλε συνεχώς εναντίον των ημετέρων μονάδων επί των καταληφθεισών θέσεων διά ροκετιτών, βομβών και πολυβολισμών. Ο Αρχηγός της ΑΣΔΑΚ από πρωΐας επί του πεδίου της μάχης ευρέθη εν μέσω της κολάσεως αυτής του πυρός και ως αναφέρει εις την σχετικήν έκθεσιν του εθαύμασε την γενναιότητα των ανδρών των Μονάδων μας. Νεοσύλλεκτοι μόλις **20-30** ημερών επολέμησαν ως παλαίμαχοι πεπειραμένοι στρατιώται και όχι μόνον κατέλαβον ισχυροτάτας θέσεις του εχθρού αλλά και ανέσχον εις το εχθρικόν αεροπορικόν βομβαρδισμόν. Ουδείς των στρατιωτών τούτων εγκατέλειψε την θέσιν του.